

Suomessa on totuttu siihen, että asiantuntija on valkoinen. Michaela Moua haluaa ravistella sitäkin ennakoasennetta. Kuva: ANTTI YRJÖNEN / HS

Antirasisti

Michaela Mouan mielestä suomalainen rasismikeskustelu on pinnallista. Huutelun sijaan pitäisi puhua rakenteista.

Satu Vasantola HS

Julkaistu: 5.7. 2:00, Päivitetty 5.7. 6:23

ALKUVAIHEESSA ollaan.

Ylitarkastaja **Michaela Moua**, 43, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistosta pitää Suomessa käytävää rasismikeskustelua pinnallisena. Tai oikeastaan keskustelu ei ole päässyt kunnolla edes alkamaan, sillä niin moni on puolustuskannalla.

Siksi keskustelussa on jumituttu inttämään, onko meillä

rasismia vai eikö sitä ole.

Suomessa on totuttu ajattelemaan, että olemme tasa-arvon mallimaa. Naiset saivat äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden ensimmäisinä Euroopassa. Pääministerinä on nuori nainen, ja onnellisuusvertailuissa ollaan kärkikastia.

Ja nyt pitäisi myöntää, että ollaan aika rasistinen maa. Ottaahan se koville.

MOUA kohtasi rasismia ensimmäisen kerran kahdeksanvuotiaana. Se olisi voinut tapahtua aiemminkin, mutta perhe muutti äidin työn perässä Sambiaan, kun Michaela oli kolme. Takaisin Suomeen tultiin viisi vuotta myöhemmin. Perhe asui Vantaalla, ja Moua meni kouluun, jossa huutelu ja haukkuminen alkoi heti ensimmäisenä koulupäivänä. Haukkumasana oli Moualle outo, se n:llä alkava rasistinen sana, jota nykyisin ei haluta toistaa, ei tässäkään jutussa. Puhutaan siis *n-sanasta* englannin kielen mallin mukaan.

”En ollut koskaan ennen kuullut sitä sanaa. Sambiassa sitä ei käytetty.”

Koulupäivän jälkeen Moua kysyi vanhemmiltaan, mitä sana tarkoittaa. He vastasivat pitkästi ja opettivat samalla kaksi tärkeää asiaa: Vaikka rasismi kohdistuu sinuun, se ei ole sinun syytäsi. Maailmassa on ihmisiä, jotka uskovat sellaiseen valheeseen, että ihmiset ovat eriarvoisia.

Ei rasismi siihen loppunut, mutta siitä asti Moua on tiennyt, että vika ei ole hänessä.

KUN Suomessa puhutaan rasismista, keskitytään usein juuri rasistiseen huuteluun. Jos rasismin käsittää näin, valkoisen on helppo ajatella, ettei rasismia ole. Tai ainakaan se ei koske itseä.

”Moni ajattelee, että jos ei huutele törkeyksiä kadulla, on hyvis.”

Moua kääntäisi keskustelua rakenteelliseen rasismiin eli toistuvaan, usein piilossa olevaan syrjintään. Siis vaikkapa siihen, että ulkomaiselta kuulostava nimi voi estää työpaikan saannin.

Helsingin yliopiston tutkijan **Akhlaq Ahmadin** tutkimus osoitti, että syrjintä on suomalaisilla työmarkkinoilla voimakasta. Hän lähetti viisi tuhatta hakemusta tuhanteen eri työpaikkaan. Hakemukset lähetettiin erikielisillä nimillä, mutta muuten ne olivat tasavahvat: ”hakijoiden” koulutus, kielitaito ja kokemus olivat yhtä hyvät. Hakemuksia lähetettiin siivous-, toimisto- ja ravintolatöihin sekä kaupan alalle ja asiakaspalveluun.

Tulokset olivat selvät. Suomalaisella nimellä pääsi haastatteluun huomattavasti useammin kuin irakilaisella tai somalialaisella nimellä. Eniten haastattelukutsuja tuli, jos hakemus oli lähetetty suomalaisen naisen nimissä, vähiten, jos somalialaistaustaisen miehen.

Monet muutkin tutkimukset ja selvitykset ovat

osoittaneet, että Suomessa on syvälle yhteiskuntaan uinutta rasismia. Tuorein niistä tehtiin Mouan työpaikalla, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistossa, ja sen tulokset julkaistiin kesäkuussa.

Kävi ilmi, että selvä enemmistö afrikkalaistaustaisista suomalaisista oli kokenut syrjintää koulussa ja työelämässä. Rasismi tuli esiin myös selvitystä tehtäessä. Kyselyn verkkosivuja häiriköitiin, ja Mouaa vastaan masinoitiin vihaviestikampanja.

”Naurattaa, kun kuulee jonkun väittävän, ettei Suomessa ole rasismia tai jos onkin joskus ollut, se on jäänyt kauas historiaan.”

Historiasta Mouakin silti aloittaisi suomalaisen rasismin perkauksen.

”Ei rasismi ole Suomeen turvapaikanhakijoiden myötä tullut. Romaneja on syrjitty satoja vuosia, saamelaisten kalloja mitattu ja lapsia kielletty puhumasta äidinkieltään. Näistä asioista pitää puhua, jotta tiedämme, mistä olemme tähän hetkeen tulleet.”

Rasismi on Suomessa satoja vuosia vanhaa, sanoo Michaela Moua.
Kuva: ANTTI YRJÖNEN / HS

LAPSENA Moua tahtoi epätoivoisesti olla niin kuin muut. Oma luokka oli turvallinen, mutta muualla oli keksittäviä keinoja, joiden avulla tulisi hyväksytyksi. Alakoulussa auttoi, kun nauroi itselle muiden mukana. Sillä sai hetkeksi hyväksyntää, mutta sivuvaikutukset alkoivat ahdistaa. Joka kerta tuntui, kuin pala itseä olisi nakertunut pois.

Vähän myöhemmin löytyi urheilu, jossa Moua oli lahjakas. Sen avulla sai arvostusta. Osa huutelijoista vaiken.

11-vuotiaana hän lähti kaverinsa kanssa käymään tämän veljen koripalloharjoituksissa, kokeili itsekin ja tajusi löytäneensä lajinsa. Pituudesta ja nopeudesta oli etua, ja aiemmin yksilölajeja harrastanutta Mouaa viehätti ajatus joukkueesta, joka tavoitteli yhteistä etua ja

jossa oli heti tarjolla 12 kaveria.

Vähitellen urheilu täytti päivistä yhä suuremman osan. Urheilulukiossa treenejä oli jo kahdet päivässä, pelit siihen päälle. Moua pärjäsi hyvin ja sai lukion jälkeen urheilustipendin yhdysvaltalaiseen The Ohio State -yliopistoon.

Ne vuodet muuttivat monta asiaa. Hän oli ensimmäistä kertaa varhaislapsuuden jälkeen ympäristössä, joka ei ollut kauttaaltaan valkoinen. Oli muitakin, jotka näyttivät samalta kuin hän.

Lisäksi yliopiston naisten koripallojoukkuetta arvostettiin, peleihin tuli aina tuhansia katsojia. Sellaista hän ei ollut Suomessa kokenut.

Yliopistotutkinnon jälkeen Mouasta tuli koripalloammattilainen. Hän pelasi kymmenen vuotta eri puolilla Eurooppaa: Ranskassa, Italiassa, Sveitsissä, Unkarissa, Kroatiassa ja lopuksi vielä uudelleen Ranskassa.

”En koskaan ollut joukkueen lahjakkain pelaaja, mutta tein varmasti eniten töitä. Olin tasaisen luotettava ja pystyin tekemään joukkueesta paremman.”

Peliura päättyi kipuihin 33-vuotiaana. Palautuminen hidastui, ja aamulla piti ottaa kaksi särkylääkettä, että sai niska- ja selkävut vaimenemaan. Aggressiivinen pelityyli, tiukka treenaaminen, hyppiminen ja tuhannet äkkikäännökset olivat jäytäneet niveliä liikaa.

Urheilu-uraa seurasi hetken tyhjiys. Oli mietittävä, mitä osasi ja kuka oli, sillä siihen asti identiteetti oli ollut koripallon varassa.

Uusi identiteetti löytyi ihmisoikeustyöstä ja rasismin vastustamisesta.

MUUTAMA vuosi sitten Moua kouluttautui työn ohella ratkaisukeskeiseksi lyhytterapeutiksi. Hän halusi auttaa erityisesti rasismista kärsiviä, mutta koulutuksessa ei puhuttu syrjinnästä lainkaan.

Niinpä hän alkoi selvittää aihetta itse. Suomesta ei löytynyt edes kirjallisuutta aiheesta, mutta Britanniasta, Yhdysvalloista ja Ranskasta löytyi. Selvisi, että jatkuvan rasismin kohteena oleminen voi pahimmillaan laukaista posttraumaattisen stressireaktion, aiheuttaa masennusta, ahdistusta, häpeää ja itsesyytöksiä.

Rasismin aiheuttama trauma ja vähemmistöstressi ovat asioita, joita on näissä maissa tutkittu paljon. Suomessa pelkät sanatkin ovat vielä vieraita.

Useimmat Mouan terapia-asiakkaista ovat hakeneet aiemmin apua muualta, mutta eivät ole sitä saaneet. Joskus terapeutti on hämmästynyt ja järkyttynyt niin, että asiakas on päätenyt lohduttamaan häntä, toisinaan taas terapeutti on saattanut vähätellä rasismia.

Moua ei vähättele, sillä hän on kokenut saman ja asiakas tietää sen.

RASISMIN vastainen työ on terapeutista. Se on auttanut ymmärtämään valta-asemia yhteiskunnassa ja antanut sanat niille kokemuksille, jotka nuorempana aiheuttivat häpeää ja syyllisyyttä.

Hidasta työ toki on. Jopa yhdenvertaisuustyötä tekevien ihmisten joukosta on paljastunut syviä ennakkoluuloja.

”Joskus ihmiset eivät kohtele minua asiantuntijana vaan alkavat kysellä henkilökohtaisuuksia. Tai minulle saatetaan sanoa, etten voi tehdä tätä työtä, koska asia koskettaa minua henkilökohtaisesti ja menee liikaa ihon alle.”

Juuri nyt ilmassa on silti poikkeuksellisen paljon toivoa.

Kun poliisi painoi polvella yhdysvaltalaisen **George Floydin** niskaa niin, että tämä kuoli, mielenosoitukset poliisiväkivaltaa ja rasismia vastaan levisivät nopeasti maasta toiseen. Suomessakin moni otti ensimmäistä kertaa kantaa rasismia vastaan.

Moua arvelee, että alkamassa saattaa olla #metoo-ilmiiöön verrattavissa oleva vaihe. Kun naiset alkoivat kertoa kokemastaan seksuaalisesta ahdistelusta, moni mies havahtui kuuntelemaan ja kysymään, mitä voisi tehdä auttaakseen. Samaan tapaan moni valkoinen on nyt kysynyt, mitä voisi tehdä vastustaakseen rasismia.

Moualla on siihen vastaus valmiina. Rasismin vastustaminen on tekoja. Ensin kannattaa tutkia omia ennakkoasenteitaan. Sen jälkeen puuttua aina, kun kohtaa rasismia.

Hänen oma elämänsä on niin täynnä tasa-arvotaistelua, että se näkyy kaikessa. Työssä, musiikkimaussa ja rakkaudessa Keski-Afrikasta kotoisin oleviin pataruokiin, joita hänen isällään oli tapana kokata. Isältä hän on imenyt myös osan musiikkimaustaan, jazzin, reggaen ja rhythm & bluesin, äiti taas antoi mallin sinnikkääseen työntekoon.

”Sain kotoa aika jäätävät pohjat. Mutta kaiken tämän keskellä on joskus pakko vain katsoa huonoa stand uppia, että jaksaa.”